

13

Çetin Aksoy İzmir

Kendinizi tanıtabilir misiniz?

Ben Çetin Aksoy. 1958 senesinde Şefaati, Yozgat'ta doğdum. Dört erkek kardeşim, iki de kız kardeşim var. Ailenin ikinci çocuğuyum. Babam marangoz, annem ev hanımı. Babam uzun yıllar boyunca Almanya'da çalıştı. İlk ve orta okulu Yozgat'ta okudum. 1976 yılında ise Ankara Kurtuluş Lisesi ikinci sınıftan siyasi nedenlerden dolayı ayrılmak zorunda kaldım. Okuldan ayrılınca İşçi Ailesi Birleşimi'nden yararlanarak Almanya'ya gittim.

Okumak, öğrenmek için fırsatlarım oldu; fakat o zamanlar bana çok yabancı olan Almanca hakkında hiçbir temelim yoktu. Bu sebepten dolayı Almanya'daki okul hayatımda başarılı olamadım ve iş hayatına atılmaya karar verdim. Almanya'da, spor tesisleri ve çevre düzenleme mesleğini öğrendim ve bu meslek dalında uzun yıllar boyunca uzman olarak çalıştım. Bu meslekte pratik zekâmın, hızlı hesap yapma gücümün ve teknik bilgimin bana çok yardımcı dokundu.

1980 senesinde yine ailesi Almanya'da olan şu anki eşimle evlendim. İlk olarak Rheinlandpfalz eyaletinin Ludwigshafen şehrinde yaşadık, daha sonra Dürkheim'in Ebertsheim beldesinde ve son olarak hala orada yaşadığım Saarland eyaletinin şirin beldesi Eisenberg'deyim.

20 yıl boyunca Almanya'da çalıştım. Sağlığım çalışmama engel olacak şekilde kötüleşince malulen emekli oldum. Şuan bir kızım bir de oğlum var. İkisi de Almanya'da yaşıyorlar.

Almanya'da Türk vatandaşı olarak zorluk çektiniz mi?

Almanya'da Türk vatandaşı olarak tabii ki sorunlar yaşadık ve bunca yıla rağmen hala yaşamaya devam ediyoruz. İş yerinde maalesef daha zor işler bize veriliyordu. İş aradığımızda çok ağır koşulları olan inşaat, tarım, yol ve kanalizasyon gibi işler biz yabancılara öneriliyordu. Ayrıca patronların tutumları da yabancılara karşı son derece sert ve zorlayıcıydı. Bunlara rağmen bir Alman işçiye göre ücretimiz daha azdı. Çektiğimiz başka bir zorluk da dil sorunu oldu. Almancam yeterli olmadığı için eğitimimi tamamlayamadım. Fakat Almancayı ana dili gibi konuşan yeni nesiller de birçok yerde ayrımcılığa tabii tutuluyorlar. Örneğin ilkokuldan sonra başarabilecekleri okul türünden daha alt seviyedeki okullara gönderilmek isteniyorlar. Yabancı çocukları her ne kadar Alman çocukları kadar Almancaya hakim olsalar da okullarda Almanca düzeyleri düşük olarak değerlendiriliyor.

Hem eşim ve ben hem de çocuklarım önyargısız Alman komşularımıza ve arkadaşlarımıza hep yakın durduk ve iyi arkadaşlıklar, dostluklar kurduk; fakat arkadaşlık ilişkilerinde ilk adımı hep biz atıyorduk.

Almanya'ya gelene kadarki süre boyunca Türkiye'de ailemden, çevremden ve okul hayatımdan edindiğim bilgi, beceri ve davranışlar yabancı bir ülkede bana güç verdi. Almanya'daki sosyal ve siyasi yaşamı çözümlenip sorgulayabiliyorum ve iyi bir vatandaş olmak için gerekli sosyal rolleri de alıyorum. Almanya'da yaşadığım çevrede Türk ve Almanların kaynaşması için daima çaba gösterdim ve göstereceğim.

Daha çok Türk mü yoksa Alman arkadaşlarınız mı var?

Demokrat bir insan olduğum için insanlar arası ilişkilerde her türlü önyargıdan kaçınıyorum. Dolayısıyla hem Türk ve diğer göçmen gruplarından hem de Almanlardan yeterince arkadaşlarım var. Birinci Türk göçmen işçi kuşağı, dinsel ve feodal bir kültür içinden geldikleri için ve Almanca bilgilerinin de yetersiz veya hiç olmamasından ötürü çok sınırlı bir toplumsal yapı oluşturdular, yani gettolaştılar. Alman toplumuna kapalı yaşadılar. Türkiye'deki 1980 ihtilalinden sonra gönderilen imamlar ve öğretmenler de buralardaki bu kapalı yaşamı teşvik ettiler. Her dinsel grup kendi camisini

kurmaya çalıştı ve kurdu. Örneğin Kaplancılar, Süleymancılar, Diyanetçiler. Ayrıca Türkiye'deki siyasal duruma paralel olarak burada Aleviler ve Kürtlerde ayrı gruplar oluşturdular. Her grubun ilişkileri de kendi içinde gelişti. Bu tür dar gruplaşmalar ise asıl büyük toplum olan Almanlarla zaten sınırlı olan ilişkileri iyice zayıflattı. Türk mahalleleri oluştu ve o mahallede de kendi bakkalları, kasapları, manavları, berberleri, terzileri vb. oldu

Bu anlamda, yani uyum konusunda Alman devleti hiç tedbir almadı mı?

Birinci nesil göçmenler için maalesef hayır. Çünkü Almanlarda, onları buraya gönderen Türkiye hükümetleri de bu göçün kısa süreli olacağını düşünüp ona göre tavır almışlardı. İlk gelenler hep beş yıl çalışıp, bir ev, biraz tarla, bir traktör alıp geri döneceklerini düşünüyorlardı Ama öyle olmadı. Bu yıl göçün ellinci yılı etkinlikleri yapıldı. İkinci nesil için ise kısmen önlemler alındı. Almanya hükümetli geri dönüşü teşvik etmeye çalıştı ama bu kez de başka bir uyum sorunu ortaya çıktı. Geri dönen Türklerin çocukları Türkiye'ye uyum sağlamakta zorluk çektiler ve halen de geri dönenler olduğunda bu sorunla baş etmeye çalışıyorlar.

Şehir merkezlerinde oturanlar için Almanca uyum kursları sınırlı da olsa yapılmıştır. Ancak 1990 yılından sonra Doğu Avrupa'dan Almanya'ya davet edilenlere uygulanan uyum tedbirleri olmalıydı. Yani Almanya'ya gelen göçmenlerin de Almanya'daki Almanlar gibi okullara, kurslara gitmesi, iyi koşullarda konut ve iş verilmesi gibi.

Her iki ülkeyi karşılaştırdığınız ilginç durumlar var mı?

Elbette var. Bir kere orada trafik çok düzenli akar. Karşıdan karşıya geçeceğimiz anda biz Türkiye'deki durumu düşünecek olursak araçların geçmesini bekleriz orada tam tersi araçlar bizim geçmemizi beklerler. Yayalara saygıları var ve onların kuralları tamamen yaya hakları üzerine kurulu. Maalesef burada araçlar her şekilde yaya kaldırımını dahil işgal ediyor. Yayaları görmezden geliyorlar. Hele bisiklet kullanmak mümkün değil. Burada bisikletliler için trafikte hiçbir ortam yok ama Almanya'da özel bisiklet yolları var. Yayalar için yol ayrıca ayrılıyor. Bisiklet kullanıcıları içinde şehrin her yerinde ayrıca bisiklet yolu ve parkı yapıyorlar. Bunu çevre

açısından çok olumlu buluyorum ve burada da şehir planlarında olması gerektiğini düşünüyorum.

Özellikle beni etkileyen şey mesela çocuklar için çok daha fazla oyun alanları var. Yani oyun alanları olsun, eğlence alanları olsun, kütüphaneye gideceklerse kütüphane olsun, ders dışı park ve alanları olsun devasa büyük alanları var. Türkiye’de ise çocukların gençlerin gidebileceği alanlar çok sınırlı. Yani evle okul arası sıkışıp kalıyorlar. Ne yazık ki yaşlılarda da aynı durumu fark ettim. Yaşlılarımızın da gideceği yer az aslında. Bizim toplumumuzda çok fazla yeri yok. Komşuluk ilişkileri, mahalle ilişkileri bunlar artık yavaş yavaş azaldı ve sanki hayatı daha dar bir alanda yaşayacakmışız gibi hissediyorum. Çocukların ve yaşlıların adına üzülüyorum. Dilerim bu yönde iyileşmeye doğru gideriz. Gençlerimize ve yaşlılarımıza çok daha iyi imkanlar sunulur diye bekliyorum.

Evinizde hep Türkçe mi konuşuluyor?

Evde karışık konuşuyoruz aslında. Hatta bazen farkında olmadan cümlenin yarısı Türkçe, diğer yarısı Almanca olabiliyor. Bazen de komik bir şekilde Türkçe başladığımız muhabbet Almanca bitebiliyor. Ya da tam tersi olabiliyor Buradaki yabancı ailelerin geneli böyle.Çocuk doğduğunda dil eğitimine ana dil ağırlıklı başlanıyor; fakat çocuk anaokuluna başladığında birden neredeyse konuştuğu dilin tamamı Almancaya dönüşüyor. Yaş daha küçük olduğu için her gün yeni kelimeler öğreniyorlar doğal olarak ve öğrendikleri yeni şeyleri evde de kullanıyorlar; ama biz anne babalar olarak çocuklarımızın ana dillerinden fazla kopmalarını istemiyoruz. Bu yüzden onlar bizimle Almanca konuşurken bizim onlara Türkçe cevap verdiğimiz zamanlar çok oluyordu. Bazı ailelerde ise Almanca bilinmediği için evde zorunlu Türkçe konuşuluyor. Bizim ailemizde ise genellikle benimle Almanca, eşimle de Türkçe konuşuyor çocuklar.

Kendinizi nereye ait görüyorsunuz?

Adım atarken stres yaşadığım bir ülkeyi mi yoksa yıllarca her şeyi ile bana güven veren ve emin olduğum gurbeti mi? Bu soruyu sanırım herkes kendine sorar. Her şeyin bir arada olduğu; yani hem özgürlük, hem eşitlik

hem de ekonomik olarak yaşanabilir bir ülke. Türkiye siyasal olgunluğa erişmemiş bir ülke, hoş görü ve birlikte yaşam henüz emekleme aşamasında. Vatan sanırım insanın doğup büyüdüğü, geçmişinin olduğu, çocukluğunun geçtiği yerdir. Ne orası benim vatanım, ne de burası. İkisinin arası. Kendimi Almanya'da daha özgür daha iyi duyumsuyorum, Türkiye'de ise beni tutan başka duygular var.

Hiç Türkiye'ye tekrar dönmeyi düşündünüz mü?

Düşündüğüm zamanlar olsa da çabucak vazgeçtim. Türkiye'deki ekonomik istikrarsızlık ve demokrasinin olmaması, insan hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi, doğaya ve çevreye verilen özenin yetersiz olması beni bu düşünceden vazgeçirdi. Şu anki ülkemizin durumu da beni maalesef hala haklı çıkartıyor. Türkiye'deki gelişmeleri Almanya'dan takip ediyorum. Çünkü çocukluk ve ilk gençlik dönemim orada geçti ve ailemin büyük bir kısmı orada yaşıyor. Aynı zamanda güncel Türk edebiyatını ve kültür-sanat ortamını da yakından takip ediyorum.

Göçmenlik zor zanaattır. İnsan toplumsal bir canlıdır. Yaşadığı yerde kendisine yakın olan, ortak değerlerinin olduğu diğer kişileri arıyor ve buluyor. Bu göçmenlikte daha dar bir çevrede ve uzun bir sürede gelişir. Göçmenlik yerli toplumun dışlamasına da maruz kalındığından dolayı pek istenen bir şey değildir. Eğer şimdi çocuklarım Türkiye'ye geri dönerlerse Türkiye onlar için gurbet olacak ve bizim Almanya'da yaşadığımız sorunları onlar da Türkiye'de yaşayacaklar.

Peki, Almanya'dan Türkiye'ye baktığınızda neler dikkatinizi çekiyor?

Türk medyası, Türkiye'yi popüler bir tarzla çok gelişmiş gösterse de bunun böyle olmadığını biliyorum. Belli başlı alanlarda kısmi iyileştirmeler olsa da bizi göçmenliğe zorlayan koşullar hala Türkiye'de mevcuttur. Yabancı konsolosluk ve elçiliklerin önündeki kalabalıklara baktığınızda kalmaktan çok gitmeyi gerektiren koşullar varlığını sürdürüyor.

Türkiye geri kalmış bir üçüncü dünya ülkesi olma özelliğini sürdürüyor. 80 ihtilalinden sonra oluşan olağan üstü koşullar halen varlığını sürdürüyor. Halen 12 Eylül anayasasına ait seçim ve siyasal partiler yasası ile yola

devam edilmek isteniyor. Evet, karakollarda işkence artık pek duyulmuyor ama ortaya çıkan bazı görüntülerde yasaların değişmiş olmasına rağmen kafaların pek değişmediğinin kanıtı değil midir?

Türkiye'nin kanayan bir yarası olan Kürt sorunuda halen çözülememiş ve analar ağlamaya devam ediyor. Alevilerle ilgili gelişmeler kulağa hiç de hoş gelmiyor. Ülkenin bazı bölgelerinde oluşan aşırı milliyetçilik kendilerinden olmayanlara nefes aldirmiyor. Sözde demokrasi var ama millet vekillerini halen parti liderleri saptıyor. Buradan bakınca iyi bir görüntü olduğunu söylemek bana göre oldukça zor gözüküyor.

Türkiye'den baktığınızda Almanya'yı nasıl görüyorsunuz?

Hayat pahalılığı ve istihdam göze çarpan ilk sorunlar. Göze çarpan bu iki sorunu gündem dışı tutmak için yabancı düşmanı akımların varlığı ve eylemleri son zamanlarda daha çok ortaya çıkmaya başladı. Oysa ki Almanya'da da öne çıkan belli başlı sorunlar, dünya kapitalist sisteminin genel sorunlarıdır. Kriz ortamlarında krizin nedeni olanlar kendilerini gizleyip halkı oyalayacak gündemler yaratırlar. Ekonomik küreselleşme gereği iş alanları Almanya dışına taşınarak, çalışanlar üzerinde işi kaybetme korkusu oluşturuluyor. Bu olumsuzlukların yanında, Almanya'daki kurulu sistem yine de insanı, doğayı, çevreyi, insan hak ve özgürlüklerini koruyup geliştirmekte Türkiye'den çok daha ileri düzeydedir.

Çalışma koşulları açısından orası daha düzenli, daha sıkı tutuyorlar iş yoğunluğu daha fazla. Yaşam açısından da biraz sıkıcı geliyor bana açıkçası. Almanlar gördüğüm kadarıyla çok çalışıyorlar ama çok az da dışarıda bulunuyorlar. Türkler artık buna uyum sağlamış durumdalar onlarda böyle davranıyorlar ve bazen sokakları bomboş görebiliyorsunuz. Mesela saat 6 - 7'den sonra orada caddeleri, yolları boş bulabilirsiniz. Bu da bizim alışık olduğumuz Akdeniz iklim kuşağına, bu canlılığa bu hareketliliğe biraz ters düşüyor sanırım. Yani esprisiyle söylersek bünyemize ters düşüyor bu durum. O kadar sakinlik yaramıyor.

Almanya'daki eğitim sistemi ile Türkiye'dekini karşılaştırırsak neler söyleyebilirsiniz?

Elbette çok farklılar ama bunu her okul için söyleyemeyiz. Türkiye'de de çok çok iyi eğitim veren okullar var. Artık övündüğümüz yüzde yüz emin olduğumuz, kalitesi olsun, sunduğu olanaklar açısından Almanların okullarından hiçte aşağı olmayan okullar var. Ancak bu ülke ve toplum geneline yansımış değil. Yozgat'taki bir okul ile İzmir'deki bir okul aynı olmuyor. Büyük kent ile küçük kentlerde eğitim farklı olabiliyor, hatta merkez ile kenar semttteki bir okul bile farklı olabiliyor.

Genel anlamıyla karşılaştırırsak elbette ki orası bir Avrupa Birliği üyesi bir ülke ve yıllardır eğitimle ilgili sorunlarını çok önceden halletmiş. Fiziki anlamda, okulların bulunduğu binaların alanları açısından, öğrenci başına düşen kullanım alanı açısından bize göre çok daha iyi durumlar diyebilirim. Bu konuda kıyaslanamayız bile ama yüz yüze eğitim düşünecek olursak bizde de öğrencilerin öğretmenleriyle olsun arkadaşlarıyla olsun daha sıkı bir ilişkilerinin olduğunu düşünüyorum. Türkiye'deki öğrencilerin birbirleriyle hani birebir ilişkileri açısından alanı dar ama bu sanki bizi daha çok birbirimize bağlıyor. Türkiye'deki ilişkileri daha canlı buluyorum.

Sizce Almancı ne demektir? Almancuların özellikleri nelerdir?

Almanya ile iş gücü transferi anlaşması imzalandıktan sonra 1961-1974 yılları arasında Almanya'ya büyük ve ani bir göç yaşandı. Anadolu'nun yoksul insanları batının gelişmiş ve refah dolu ülkesi ile tanıştılar. Her ne kadar kazandıkları öyle emeklerinin gerçek karşılığı olan ücretler değilse bile bir şekilde para artırmayı becerdiler. Daha önce Anadolu'da görmedikleri duymadıkları, bilmedikleri bir çok nesne ve olay ile karşılaştılar. Daha önce özlemine duydukları eşyalara ve giysilere kavuştular. Bir çoğu takım elbise, kravat ve fötr şapka ile tatile geldiler. Buralarda o zaman işçi sigarası diye bilinen, filtresi olmayan birinci sigarası içen insanlar, filtreli lüks sigaralarla kahvelerde, meydanlarda dolaşmaya başladılar. Eski filmlerde veya fotoğraflarda görmek olasıdır. Başında tüylü bir fötr şapka takım elbiseli ve elinde radyo, teyp olan yeni bir insan tiplemesi oluştu. Kazanmış oldukları para Türkiye'de değerlendirildiği için daha kolay alış veriş yaptılar ve istenilen

fiyatı sorgulamadan ödediler. Böylece ederlerin yükselmesini sağladılar ve aç gözlü esnaflar bunların bu yönünü oldukça sömürdü.

Orada doğan ikinci kuşak çocuklar ise aileleriyle yazları Türkiye'ye gelmeye başladılar ve değişik giysiler, farklı müzik türleri ile topluma renk kattılar. Gittikçe değişen Türkçeleri de bu olguları pekiştirdi. Ortaya yeni bir ara kültür çıktı. Şimdilerde giysileri, iki dilin kırması konuşmaları ve başka bir arabesk türü olan RAP ile sanki ayrı bir halk oldular. Nasılki yabancı bir turisti görünce hemen tanırırsınız, Almancılarında aynı şekilde görünce tanırırsınız. Bizim toplum ötekileştirmemiz de diğer toplumların gerisinde kalmıyor.

İlişkilerim bana Almanca gözüyle bakacak insanlarla değil. Ancak bu konuda gelişen toplumsal algılama bir şekilde bize de yansıyor elbette.

Türkiye'ye hangi sıklıkla geliyorsunuz?

Bir yazı Almanya'da geçirirsem ikinci yaz mutlaka Türkiye'ye gidiyorum. Ankara'da bir evim var ve Türkiye'nin değişik bölgelerinde tatil yapıyorum. Eskiden tatil algılaması farklı idi. Almanya'da çalışan insanlarımız tatile değil memlekete gidiyorum derdi. Bu alışkanlık yakın zamanlara kadar sürdü ancak üçüncü kuşak gençler artık dünyanın değişik yerlerine tatillere gitmeye başladılar. Birinci ve ikinci kuşak ise tatili halen kendi memleketlerinde geçiriyorlar.

Son söz olarak ne söylemek istersiniz?

Hayat, ciddi mücadeleler gerektiren bir olgudur. Alın terimizle kazanıp onurumuzla yaşayabilecek bir ortam her yerde mümkün olabilir diye düşünüyorum. Umutsuzluğa hiç düşmedim ve herkesin de böyle olmasını isterim. Kendi ego ve alt kültürümüzü yendiğimizde her coğrafya bizim vatanımızdır. Yani Nazım'ın sürgünde dediği gibi:

“Yaşamak bir ağaç gibi, tek ve hür.

Ve bir orman gibi kardeşesine.

Bu hasret bizim!”

Röportaj için çok teşekkür ederiz.